

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Me?unarodni, interdisciplinarni, dvojezi?ni, online ?asopis

Bosanska misa Andrije Pavli?a

Fra Ivo Markovi?

Andrija Pavli? je za 800. obljetnicu franjeva?kog pokreta, koji se više od 700 godina po bosanskim franjevcima oživotvoruje u Bosni, skladao misu s latinskim tekstom i nazivom Missa Bosniensis. Napisao je i posvetu: Posve?eno Sv. Franji Asiškom, svima nesretnima, ispa?enima i izgubljenima ovoga svijeta, te bosanskim franjevcima i zboru Pontanima. Stvarala?ka energija svakako je nagnala Andriju da ništa od toga ne bude bez teška razloga, nego iskaže njegovo temeljno nagnu?e: misa je naj?eš?i libreto i glazbena forma sa sudbinskom ozbiljnoš?u; Bosna je sveti prostor; latinski jezik upu?uje na trajanje i univerzalnost; Sv. Franjo na nepatvorenu iskrenost koja se hrani iz nadahnu?a solidarnosti s nesretnima, ispa?enima i izgubljenima ovoga svijeta – iz srca franjeva?ke duhovnosti; Pontana je simbol neuništiva duha Bosne koji uspijeva na otkrivanju, prihva?anju i poštovanju drugosti i razli?itosti.

Kada su zborovi Opere Narodnog pozorišta Sarajevo i Pontanima po?eli ?itati složeni, disonantni i nimalo za izvedbu lagani notni zapis Andrijine mise, ?uli su se glasovi: po ?emu je ova misa bosanska!? Na to se ?uo komentar Pontanimine sopranistice Nade Bojani?, koja svemu pristupa sa svom dušom: pa ova je misa posve bosanska! Da, iako u ?itavoj misi nema nijedne sekvene koja ?e uputiti na neki izravan glazbeni trag Bosne, sva misa diše snagom tona i odjeka što izlazi iz najintimnijeg duhovnog bi?a Bosne, sva intonacija te glazbe izvire iz tonike glazbenog pam?enja Bosne i njezine utkanosti u širi slavenski duh, ona osluškuje glazbu upokojenu u ste?ku i jeku upijenu u bosansku zemlju. Muž?ari rado skladaju muziku na dojmovima slika poput Modesta Mussorgskog koji je skladao za klavir Slike sa izložbe Viktora Hartmana. Slušaju?i Andrijinu Bosansku misu, ?ovjek poželi biti slikar i putanje glasova, njihove harmonijske odnose i ritam forme izraziti bojom.

Slušaju?i Bosansku misu Andrije Pavli?a name?e se aktualna usporedba: Iako je nova Himna BiH predivno skladana, udžbeni?ki i školski, ona nema romantike narodnog pam?enja, ona je univerzalno evropska ili zapadna, ali u njoj nema traga Bosne i te slavenske duše kojom diše Bosanska misa.

Andrija to postiže mistificiranom praslavenskom sekundom koja dominira u misi, napetostima tonova kvarte, septime, subdominantne sekste (sixte ajoutée) i neizmjerljivom njihovom glazbenom asocijacijom, neiš?ekivanim tonalitskim razinama, akordskim odnosima i vrhunskim osje?ajem za ritam cjeline forme. U Andrijinoj glazbi temeljni ton, tonika, na kojoj po?iva sva glazbena nadgradnja, ima odlu?uju?e simboli?ko zna?enje: tonika je zemlja, razdjelnica izme?u života i smrti, tlo iz ?ije utrobe izrasta život i vapaj za vje?noš?u. Zato sva misa, iako rabi posve suvremeni glazbeni repertoar, ima neku snagu homofonog oslonca, kao da izrasta iz mo?ne strune

gusala zategnute na licu zemlje Bosne, pa sav nadograđeni tonalitet kao cjelina djeluje harmonijski funkcionalno. Glazbenica Maja Budimir otkriva iz pojedinih akcenata da je ritmička dinamika bosanske mise inspirirana bosanskim kolom, pjesmom i instrumentima i slijednim tragovima, što je svakako dođi do izražaja u samoj izvedbi. Oito, iako je Andrija potpuno povjek suvremenog senzibiliteta, dok je skladao misu, u duhu se oslanjao na neizbrisive tragove sjećanja, zavijaja, Bosne u sebi.

ALELUJA Andrije Pavlića, kojom je Pontanima u Rimu 2007. na natjecanju Musica mundi osvojila prvu nagradu za modernu duhovnu muziku, izvrsno reflektira skladateljevo osjećanje života, način izražavanja i ritam stavaka u formi kakvi su prisutni u cijeloj misi. Andrija nema izravna poklika Aleluja s kojim primjerice Bach smjesti tako ređi skaće na nebesa. Andrija svoju Aleluju vadi iz utrobe zemlje, iz tišine podzemlja izvire ne poklik, nego vapaj za životom, smislom. Tek kada se taj vapaj artikulira i stabilizira, pokreće se glazbeno uzdignute koje, i kada se posve otrgne od zemlje u isto uzdignute i radosnu igru, opet u sebi nosi trag sjećanja na besmisao iz kojega se uzdigao.

KYRIE nema mistične povezanosti s Gospodom kojemu se obraće, ono izrasta iz tmine apsurda i smrti, to je više vapaj i traganje za smislom, potreba za molitvom, nego sama molitva. Prvi ton dolazi ispod tonike, iz tišine i tmine podzemlja, odgovara mu napeti iskorak kvarte, pa disonanca napetosti sekunde, a tek onda ulazi bas koji sve utemeljuje i osmišjava, te otvara put za trajanje u suzdržanom subdominantom iskoraku koji ne dopušta dominantu otvorenost. Nakon personificirana zaziva soliste koji izlazi iz akordske napetosti, sada kreće toni bas kao uhvaćeni oslonac na koji se oslanjaju tonovi, na kraju i onaj alt iz podzemlja. Postupno se sve opet otvara onom suzdržanom iskoraku subdominante koji će trajati i na kojemu eksplodira snažni Allegro pesante, krik za izbavljenjem koji želi probuditi Gospoda iz nekog Makova Kamenog Spavača, protestira, plače, moli i igra se. Pri kraju se sve smiruje u mistici tišine, zbližavanja, sjedinjenja, svi se glasovi spajaju u jedan, Bog je Emanuel, među nama: Christe eleison. Unisone oktave na kraju dijeli i otvara novome završna poruka kvinte.

GLORIA izrasta iz darovane sigurnosti otkrivene u Kyrieu. Pokreće je intonacija fanfara. Dostojanstveno ustaje sa stabilne zemlje i propinje se u uzdignute koje slavi još nedosegnuto in excelsis Deo – Slava Bogu na visini, slava Ljubavi bez koje je nemirno srce ljudsko dok ne otpođine u njezinu zagrljaju, kako je tu mistiku opisao Sv. Augustin. Drugi stavak je igra ljubljene djece u božanskom miru na zemlji – Et in terra pax, koji se opet okreće u uzdignute hvale – hvalimo te, blagoslivljamo te, slavimo te. Slava – Gloria sada doseže uzvišenu vjerniku predanost. Treći stavak Gratias – zahvalujemo ti, je fuga solista u dijalogu poklika sa zborom. Završni Gratias je u kvartnom akordu sputanosti, ljudska hvala nije dostatna toj Slavi. A potom sve pada na koljena i u tišini šapte molitvu Domine Deus – Gospode Bože, kralju slave. Molitva se u žagoru uzdiže sa Sv. Duhom u slavi Boga do Amena u istom uzdignutu, šetnji po nebesima u kojoj zbor i orkestar predaju svu snagu i završava u akordu radosti terce.

CREDO je špat zemlje, recitativ uzdaha svega stvorenja za posinjenjem iz kojega izbjija isповјед, unisoni poklik ljudi kao vrhunca i svijesti svega stvorenja: Credo – Vjerujem. Po inkarnaciji, utjelovljenju, u stvorenju se nastanio spasiteljski božanski život – isповijeda se unisonim vrhuncem et homo factus est. Potom se niže isповijed događaja spasenja, Et resurexit – I uskrsnu probija pregradu prema vještosti, razigrani ritam i sveta napetost odišu tragom vještosti na zemlji i završavaju eksplozijom poklika Amen koji se smiruju u konačno istom akordu dosegnutog blaženstva.

SANCTUS se igra na dosegnutom blaženstvu Creda – na tjeskobnoj zemlji an?eoska igra vje?nosti. Potom u mo?nim intervalima iz duša narasta poklonstvena proslava: Sanctus Deus Sabaoth – neka je Svet onaj koji je nad svime, iz kojega sve proizlazi i kojemu se sve vra?a. Pleni sunt coeli – puna su nebesa, opet se poletni unisoni zalet uzdiže prema nebesima, nebeski razlaže i spušta u božansko jedinstvo na zemlji koje se opet vra?a onoj po?etnoj nebeskoj igri Hosana. Benedictus – Blagoslovljen uvode osobe solista. To je ?ista glazbena meditacija, molitva srca, ?ini se da bi taj dijalog solisti i zbor trebali izvesti na koljenima kako bi ih pokret uzdignu?a podigao ne samo na noge, nego pretvorio u an?eoska bi?a koja ?e se opet razigrati u finalnom Hosana.

AGNUS DEI – Jaganj?e Božji po?inje zbor razorno skrušenom tugom i vapajem razosobljenih grešnika koje boli udaljenost od blizine doživljene vje?nosti. Iz te doline suza izvire osobna molitva solista koji zbor/hor grupe grešnika pretvaraju u zajednicu molitelja. A zajedni?ki nazivnik najdubljeg vapaja ?ovjeka i stvorenja izre?en u Bosanskoj misi je Mir. Dona nobis pacem! Daruj nam mir! Mira nema bez cjelovita ljudskoga pokreta s okusom vje?nosti. Mir s neba spušta se na zemlju da postane šapat zemlje, Mir Bosne. Šaptom Pacem – Mir nestaje u tišini, kako bi se nastanio u licu zemlje i pod kožom svih ljudi i svega stvorenja.

Sarajevu, 7. ožujka 2009. – © 2010 Ivo Markovi?

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.